Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 3 juli 2025 *

[Text rättad genom beslut av den 18 september 2025]

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal – Artiklarna 6.1 och 7.1 – Den nationella domstolens befogenheter och skyldigheter – Konkursförfarande för en fysisk person – Konkursdomstolen saknar befogenhet att på eget initiativ pröva om villkoren i ett avtal som ligger till grund för en fordran som är upptagen i fordringsförteckningen är oskäliga – Konkursdomstolen saknar behörighet förordna om interimistiska åtgärder – Effektivitetsprincipen”

I mål C-582/23 [Wiszkier] [i],

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Distriktsdomstolen i Łódź-Śródmieścia – Łódź, Polen) genom beslut av den 2 augusti 2023, som inkom till domstolen den 20 september 2023, i målet

[I rättad lydelse enligt beslut av den 18 september 2025]

R.S.,

ytterligare deltagare i rättegången:

C. SA,

P. C., i egenskap av konkursförvaltare för R.S. och M.S.,

M.K., i egenskap av konkursförvaltare för G. SA,

J.J.

M.G.,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden I. Jarukaitis samt domarna N. Jääskinen (referent), A. Arabadjiev, M. Condinanzi och R. Frendo,

* Rättegångsspråk: polska.

[i] Det förevarande målets namn är ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

generaladvokat: D. Spielmann,

justitiesekreterare: handläggaren M. Siekierzyńska,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 14 november 2024,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– P.C., i egenskap av konkursförvaltare för R.S. och M.S., genom M. Kiejna, radca prawny,

– M.K., i egenskap av konkursförvaltare för G. SA, genom P. Cieślak, M. Pugowski, J. Szewczak, Ł. Żak, adwokaci, och M. Pyzik-Waląg, aplikant radcowski,

– Polens regering, genom B. Majczyna, M. Kozak, K. Rudzińska, och S. Żyrek, samtliga i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom M. Brauhoff, O. Glinicka, P. Kienapfel och P. Ondrůšek, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 6 mars 2025 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

2 Begäran har framställts i ett konkursförfarande avseende R.S., som är en konsument i personlig konkurs. Målet rör fastställandet av en avbetalningsplan för betalning av R.S. borgenärer, däribland en bank, nämligen G. SA (nedan kallad banken G).

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I tjugofjärde övervägandet i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Medlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäliga villkor i konsumentavtal.”

4 Artikel 6.1 i direktivet har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

5 Artikel 7.1 i detta direktiv har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Polsk rätt

Konkurslagen

6 Konkursförfaranden regleras av utawa – Prawo upadłościowe (konkurslagen) av den 28 februari 2003 (Dz. U. nr 60, position 535), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (Dz. U., 2019, position 498, i ändrad lydelse) (nedan kallad konkurslagen).

7 Enligt artikel 2.2 i konkurslagen ska det förfarande som regleras i denna lag med avseende på fysiska personer som inte bedriver någon ekonomisk verksamhet genomföras på ett sådant sätt att konkursgäldenärens skulder som inte har betalats i konkursförfarandet kan avskrivas och, i den mån det är möjligt, i största möjliga utsträckning tillgodose borgenärernas fordringar.

8 I artikel 61 i denna lag föreskrivs att från och med tidpunkten för konkursbeslutet utgörs konkursgäldenärens tillgångar av konkursboet, som tjänar till att tillgodose borgenärernas fordringar.

9 Enligt artikel 62 i nämnda lag omfattar konkursboet konkursgäldenärens tillgångar vid tidpunkten för konkursbeslutet och de tillgångar som konkursgäldenären förvärvat under konkursförfarandet, med förbehåll för de undantag som föreskrivs i artiklarna 63–67a i samma lag.

10 Det framgår av artikel 63.1.2 i konkurslagen att den del av konkursgäldenärens lön som inte är utmätningsbar inte ingår i konkursboet.

11 Enligt artikel 151.1 i denna lag ska konkursdomaren, från och med konkursbeslutet, vidta åtgärder i konkursförfarandet, med undantag för de åtgärder som konkursdomstolen är behörig att pröva.

12 I enlighet med artikel 152.1 i nämnda lag ankommer det på konkursdomaren att leda konkursförfarandet, att kontrollera konkursförvaltarens åtgärder, att fastställa vilka av konkursförvaltarens åtgärder som kräver samtycke från konkursdomaren eller borgenärskommittén och att fastställa de åsidosättanden som konkursförvaltaren gjort sig skyldig till. Enligt artikel 152.2 ska konkursdomaren dessutom vidta de övriga åtgärder som anges i samma lag.

13 I artikel 154 i konkurslagen föreskrivs att konkursdomaren ska ha de rättigheter och skyldigheter som konkursdomstolen och domstolens ordförande har inom ramen för sina åtgärder.

14 I 236 i denna lag föreskrivs följande:

”1. En borgenär som har en fordran på konkursgäldenärens personliga tillgångar och som har för avsikt att delta i konkursförfarandet är skyldig att, om det är nödvändigt att fastställa fordran, anmäla fordran till konkursdomaren inom den tidsfrist som anges i konkursbeslutet.

2. En borgenär har också rätt att anmäla en fordran om den är säkrad genom inteckning, pantsättning, med eller utan besittningsövergång, förmånsrätt i statskassan, inteckning i fartyg eller annan inskrivning i fastighets- eller fartygsregistret. Om en borgenär underlåter att anmäla dessa fordringar ska de automatiskt tas upp i förteckningen över fordringar.

3. Punkt 2 ska i tillämpliga delar tillämpas på fordringar för vilka säkerhet ställts i form av inteckning, pantsättning, med eller utan besittningsövergång, förmånsrätt för statskassan, inteckning i fartyg i egendom som ingår i konkursboet, om konkursgäldenären inte är gäldenär med avseende på sina personliga tillgångar och borgenären avser att kräva in sina fordringar från den intecknade egendomen inom ramen för konkursförfarandet.

4. Bestämmelserna i denna artikel om fordringar ska tillämpas på andra skulder som ska betalas från konkursboet.”

15 I artikel 243.1 i nämnda lag preciseras att konkursförvaltaren ska kontrollera huruvida den anmälda fordran stöds av konkursgäldenärens räkenskaper eller andra handlingar eller av inskrivningar i fastighetsregistret eller andra register, och anmodar konkursgäldenären att inom en viss tidsfrist inkomma med en förklaring om huruvida han eller hon erkänner fordran.

16 I artikel 244 i samma lag föreskrivs att konkursförvaltaren, efter utgången av fristen för anmälan av fordringar och kontrollen av de anmälda fordringarna, omedelbart ska upprätta en förteckning över fordringarna, dock senast två månader efter utgången av fristen för anmälan av fordringarna.

17 Enligt artikel 260.2 i konkurslagen ska konkursdomaren, om ingen invändning görs, godkänna förteckningen över fordringar efter det att fristen för bestridande har löpt ut.

18 Det framgår av artikel 261 i denna lag att konkursdomaren på eget inititativ får ändra förteckningen över fordringar om han eller hon konstaterar att fordringar som helt eller delvis är obefintliga har förts i förteckningen eller att fordringar som ska anges i förteckningen inte har tagits upp. Beslutet om ändring av förteckningen offentliggörs ex officio och beslutet kan överklagas.

19 I artikel 491[14] i samma lag föreskrivs följande:

”1. Efter det att den slutliga fördelningsplanen har genomförts, och om en fördelningsplan inte har upprättats på grund av konkursgäldenärens otillräckliga tillgångar, ska konkursdomstolen, efter att ha godkänt förteckningen över fordringar, upprätta en avbetalningsplan för betalning av borgenärerna, efter att ha hört kokursgäldenären, konkursförvaltaren och de borgenärer, eller, i de fall som avses i artikel 491[16], besluta om avskrivning av konkursgäldenärens skulder utan att upprätta någon avbetalningsplan för betalning av borgenärerna.

2. Ett beslut om att upprätta en avbetalningsplan för betalning av borgenärerna eller om avskrivning av konkursgäldenärens skulder utan att upprätta en avbetalningsplan för betalning av borgenärerna ska delges borgenärerna. Detta beslut kan överklagas.

3. Om beslutet att upprätta en avbetalningsplan för betalning av borgenärerna eller att skriva av konkursgäldenärens skulder utan att det upprättas någon sådan avbetalningsplan vinner laga kraft, avslutas förfarandet.”

20 I artikel 491[15] punkt 1 och 4 i samma lag föreskrivs följande:

”1. I beslutet om upprättande av en avbetalningsplan för betalning av borgenärerna ska konkursdomstolen ange i vilken utsträckning och inom vilken tidsfrist, dock högst 36 månader, konkursgäldenären är skyldig att betala de skulder som anges i förteckningen över fordringar och som inte har betalats under förfarandet på grundval av fördelningsplanerna, samt vilken del av konkursgäldenärens skulder som förfallit till betalning före konkursbeslutet som kommer att skrivas av efter det att nämnda avbetalningsplan har verkställts.

…

4. Konkursdomstolen är inte bunden av konkursgäldenärens ställning i fråga om villkoren för avbetalningsplanen för betalning av borgenärerna. Vid fastställandet av avbetalningsplanen för betalning av borgenärerna ska nämnda domstol beakta konkursgäldenärens inkomstförmåga, konkursgäldenärens och dennes underhållsberättigades försörjningsbehov, inklusive bostadsbehov, storleken på de utestående fordringarna och den faktiska möjligheten att senare kunna betala dem.”

Arbetslagen

21 I artikel 87 i utawa – Kodeks pracy (arbetslagen) av den 26 juni 1974 (Dz. U. nr 24, position 141), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (Dz. U., 2022, position 1510, i ändrad lydelse), föreskrivs bland annat att i fråga om utmätning av andra fordringar eller kvittning avseende förskott som arbetsgivaren utbetalat för att täcka utgifter i tjänsten, så får belopp upp till hälften av lönen utmätas.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

22 Den 30 mars 2007 ingick R.S., hans hustru och två andra fysiska personer ett avtal med banken G. om ett hypotekslån indexerat mot schweiziska franc (CHF) till ett belopp om 489 821,63 polska zloty (PLN) (cirka 116 587,34 EUR) och med en löptid på 360 månader.

23 Genom beslut av den 15 oktober 2019 försattes R.S. i personlig konkurs och en konkursförvaltare utsågs.

24 Genom beslut av den 26 april 2021 godkände konkursdomaren en förteckning över fordringar som upprättats av konkursförvaltaren. Merparten av fordringarna på denna förteckning var fordringar som banken G. hade enligt det hypotekslåneavtal som är aktuellt i det nationella målet. Inga invändningar gjordes och R.S. medgav samtliga dessa fordringar.

25 Den 20 juli 2023 försattes banken G. i konkurs och bankens konkursförvaltare inledde konkursförfarandet.

26 Det framgår av beslutet om hänskjutande att det inom ramen för ett konkursförfarande ankommer på konkursdomstolen att, på grundval av den förteckning över fordringar som redan upprättats av konkursförvaltaren och godkänts av konkursdomaren, fastställa en plan för avbetalning av konkursgäldenärens fordringar eller fastställa att de tillgångar som redan finns i

konkursboet är tillräckliga för att tillgodose konkursgäldenärens samtliga skulder och att en avbetalningsplan inte är nödvändig. Konkursförfarandet avslutas genom konkursdomstolens beslut i detta avseende.

27 I förevarande fall är Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Distriktsdomstolen i Łódź-Śródmieścia – Łódź, Polen) konkursdomstol och den hänskjutande domstolen. Den hänskjutande domstolen anser att det avtal om hypotekslån som är aktuellt i förevarande fall innehåller oskäliga villkor som kan medföra att avtalet blir ogiltigt och har påpekat att denna aspekt inte har prövats tidigare. Enligt den hänskjutande domstolen har banken G fordringar till ett lägre belopp än de deklarerade fordringarna, eller så har banken inga fordringar alls.

28 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende för det första påpekat att även om R.S. redan har medgett samtliga fordringar, framgår det inte av handlingarna i konkursförfarandet att denna part hade informerats om att villkoren i det hypotekslåneavtal som är i fråga i det nationella målet eventuellt var oskäliga, eller att R.S. med full kännedom om omständigheterna hade förklarat att han inte begärde det skydd som han har rätt till enligt direktiv 93/13. R.S. ombud, som företräder honom sedan den 3 november 2022, gjorde emellertid vid samma domstol gällande att avtalet om hypotekslån innehöll oskäliga villkor. R.S. hade inte heller möjlighet att själv väcka talan för att ta till vara sina rättigheter enligt detta direktiv, eftersom R.S. tillgångar förvaltades och förvaltas av konkursförvaltaren.

29 Enligt den hänskjutande domstolen tillåter inte de tillämpliga bestämmelserna i nationell rätt att konkursdomstolen, när den upprättar en avbetalningsplan, själv prövar huruvida avtalsvillkoren är oskäliga. Denna domstol kan endast vilandeförklara målet och hänskjuta frågan till konkursdomaren för en eventuell ändring ex officio av förteckningen över fordringar, vilket medför att handläggningen av målet försenas.

30 För det andra har den hänskjutande domstolen påpekat att det inom ramen för ett konkursförfarande är svårt att fastställa vilket organ som i förekommande fall ska pröva huruvida de berörda avtalsvillkoren eventuellt är oskäliga. Konkursdomaren prövar nämligen endast deklarationerna om fordringar ur formell synvinkel och överlämnar dem till konkursförvaltaren, som prövar dem i sak och upprättar en förteckning över fordringar. Konkursdomaren har således inte någon laglig möjlighet att ändra denna förteckning innan den har godkänts, utom om en i detta avseende behörig person motsätter sig detta.

31 Eftersom det i förevarande fall inte har gjorts någon invändning och R.S. inte inför konkursdomaren har gjort gällande att villkoren i det hypotekslåneavtal som är i fråga i det nationella målet är oskäliga, var konkursdomaren enligt nationell rätt inte skyldig att kontrollera huruvida banken G:s fordran som upptagits i förteckningen över fordringar var välgrundad. R.S. ombud gjorde vid den hänskjutande domstolen endast gällande att villkoren i hypotekslåneavtalet eventuellt var oskäliga.

32 För det tredje har den hänskjutande domstolen preciserat att enligt vad R.S. gjort gällande så återstod efter utmätning av de belopp som ska betalas till konkursboet ett belopp som var otillräckligt för att täcka hans och hans familjs behov. Enligt de bestämmelser som är tillämpliga på konkursförfarandet i det nationella målet är det emellertid inte möjligt för konkursdomstolen eller konkursdomaren att på något sätt besluta om det utmätta beloppets storlek.

33 För det fjärde har den hänskjutande domstolen slutligen erinrat om att de medel som samlats in under konkursförfarandet syftar till att tillgodose samtliga borgenärer och inte bara banken G. Med hänsyn till storleken på de belopp som betalats in till konkursboet och storleken på de övriga skulderna, skulle det kunna visa sig att dessa medel är tillräckliga för att betala fordringarna, med undantag för banken G:s fordran. Enligt artikel 87 i arbetslagen, i den version som är tillämplig i det nationella målet, ska hälften av konkursgäldenärens lön fortsätta att utmätas till konkursboet och det är först när konkursförfarandet har avslutats som det eventuella överskottet kommer inte att överföras till gäldenären.

34 Mot denna bakgrund anser den hänskjutande domstolen att konkursgäldenären skulle kunna avskräckas från att göra anspråk på det skydd som följer av direktiv 93/13, eftersom konkursdomstolen, om gäldenären inte begär sådant skydd, snabbare skulle kunna upprätta en avbetalningsplan för konkursgäldenären som tar hänsyn till gäldenärens och dennes nära familjs behov, vilket sannolikt skulle leda till att ett lägre belopp återbetalas än det som utmätts på lönen. Detta innebär emellertid att förteckningen över fordringar, vilken omfattar banken G:s fordran, måste godtas.

35 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Distriktsdomstolen i Łódź-Śródmieścia – Łódź, Polen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i [direktiv 93/13] tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken konkursdomstolen är bunden av en förteckning över fordringar som konkursdomaren har godkänt i ett insolvensförfarande, och enligt vilken konkursdomstolen inte kan pröva huruvida avtalsvillkor är oskäliga när den fattar ett beslut om att avsluta förfarandet?

2) Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i [direktiv 93/13] tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det inte är möjligt att förordna om interimistiska åtgärder i ett insolvensförfarande, vilket kan avskräcka konsumenter från att utnyttja det skydd som de åtnjuter enligt nämnda direktiv?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

36 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver att inom ramen för ett konkursförfarande avseende fysiska personer är konkursdomstolen bunden av förteckningen över fordringar, när fordringsförteckningen har godkänts av en rättslig instans och förfarandet vid konkursdomstolen har inletts, så att konkursdomstolen vare sig kan bedöma huruvida villkoren i ett kreditavtal som ligger till grund för en fordran som är upptagen i nämnda förteckning är oskäliga eller ändra förteckningen, utan är tvungen att vilandeförklara målet och hänskjuta frågan huruvida dessa villkor eventuellt är oskäliga till denna rättsliga instans.

37 Det ska i detta hänseende inledningsvis erinras om att artikel 6.1 i direktiv 93/13 är en tvingande bestämmelse och att den ska anses vara likvärdig med de nationella bestämmelser som inom den inhemska rättsordningen utgör tvingande rätt (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkterna 54 och 55 och där angiven rättspraxis).

38 Den nationella domstolen har således en skyldighet att, så snart den har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende, ex officio bedöma huruvida ett avtalsvillkor på vilket direktiv 93/13 är tillämpligt är oskäligt och därigenom undanröja obalansen mellan konsumenten och näringsidkaren (dom av den 17 maj 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 37 och där angiven rättspraxis).

39 Dessutom kräver direktiv 93/13, såsom framgår av artikel 7.1 jämförd med tjugofjärde skälet i direktivet, att medlemsstaterna, med tanke på arten och betydelsen av allmänintresset av att skydda konsumenterna, föreskriver lämpliga och effektiva medel ”för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter” (dom av den 9 april 2024, Profi Credit Polska (Återupptagande av ett genom lagakraftvunnet domstolsavgörande avgjort mål), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 73 och där angiven rättspraxis).

40 Eftersom den fråga som ställts i förevarande fall avser konkursförfarandet avseende en fysisk person som inte bedriver ekonomisk verksamhet, ska det vidare erinras om att unionsrätten inte harmoniserar förfarandena för bedömning av avtalsvillkor som påstås vara oskäliga. Sådana förfaranden omfattas således av medlemsstaternas interna rättsordningar, enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi. Bestämmelserna om dessa förfaranden får emellertid inte vara mindre förmånliga än de som avser liknande situationer som omfattas av nationell rätt (likvärdighetsprincipen) och de får inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (dom av den 4 maj 2023, BRD Groupe Société Générale och Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, punkt 28, och dom av den 9 april 2024, Profi Credit Polska (Återupptagande av ett genom lagakraftvunnet domstolsavgörande avgjort mål), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 74 och där angiven rättspraxis).

41 När det gäller likvärdighetsprincipen har domstolen inte tagit del av några omständigheter som ger anledning att betvivla att den nationella lagstiftning som är aktuell i det nationella målet är förenlig med denna princip.

42 När det gäller effektivitetsprincipen ska frågan huruvida en nationell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten bedömas med beaktande av förfarandet som en helhet samt förfarandets förlopp och särdrag. Dessutom ska, i förekommande fall, de principer som ligger till grund för det nationella domstolssystemet beaktas, såsom skyddet för rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning. De särdrag som kännetecknar dessa förfaranden får emellertid inte påverka det rättsliga skydd som konsumenten ska åtnjuta enligt bestämmelserna i direktiv 93/13 (dom av den 17 maj 2022, Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, punkt 45 och där angiven rättspraxis).

43 Domstolen har emellertid även slagit fast att det inte, för att effektivitetsprincipen ska anses ha iakttagits, krävs att total passivitet hos den berörda konsumenten uppvägs fullt ut (dom av den 6 oktober 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 47, och dom av den 24 juni 2025, GR REAL, C-351/23, EU:C:2025:474, punkt 58 och där angiven rättspraxis).

44 Medlemsstaternas skyldighet att säkerställa att de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten är effektiva innebär även, i synnerhet såvitt gäller de rättigheter som följer av direktiv 93/13, ett krav på ett effektivt domstolsskydd, vilket bekräftas i artikel 7.1 i detta direktiv och även har stadfästs i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (dom av den 9 april 2024, Profi Credit Polska (Återupptagande av ett genom lagakraftvunnet domstolsavgörande avgjort mål), C-582/21, EU:C:2024:282, punkt 76 och där angiven rättspraxis).

45 I förevarande fall framgår det av beslutet om hänskjutande att en förteckning över fordringar som godkänts av konkursdomaren är bindande för konkursdomstolen, vilket innebär att konkursdomstolen inte själv kan fastställa huruvida fordringarna faktiskt föreligger för att fastställa avbetalningsplanen för betalning av borgenärerna. Enligt den hänskjutande domstolen är det enda medel som står till buds för att få prövat huruvida villkoren i ett avtal, som ligger till grund för en fordran som finns upptagen i den förteckning över fordringar som upprättats av konkursförvaltaren och godkänts av konkursdomaren, att vända sig till konkursdomaren för att denne ska pröva såväl dessa avtalsvillkor som behovet av att ex officio ändra fordringsförteckningen.

46 Av detta framgår även att konkursdomstolens skyldighet att vända sig till konkursdomaren innebär att avslutandet av konkursförfarandet försenas och att tidsperioden för konkursboets osäkra ekonomiska situation förlängs, på grund av att konkursboet under hela perioden tillförs de belopp som utmäts från konkursgäldenärens lön under hela förfarandet. En förlängning av förfarandet kan således avskräcka konkursgäldenären från att göra gällande sin rätt till det skydd som följer av direktiv 93/13.

47 Såsom den hänskjutande domstolen har förklarat i sitt svar på en begäran om klarläggande från EU-domstolen med stöd av artikel 101 i domstolens rättegångsregler, är en konkurs i allmänhet beroende av att konkursförfarandet avslutas så snart som möjligt. Vid upprättandet av avbetalningsplanen, genom vilken detta förfarande avslutas, kan konkursdomstolen nämligen beakta konkursgäldenärens personliga situation, gäldenärens utgifter, gäldenärens behov av att försörja för sina närmaste familjemedlemmar och, i de flesta fall, fastställs det månatliga belopp som gäldenären ska avsätta för att betala sina skulder efter förfarandet till ett lägre belopp än det belopp som utmäts på lönen under förfarandets gång. För att undvika en förlängning av konkursförfarandet kan samma konkursgäldenär således tvingas avstå från att göra anspråk på det skydd som följer av direktiv 93/13 och godta en avbetalningsplan som omfattar en fordran som grundar sig på ett avtal som eventuellt innehåller oskäliga villkor.

48 Det ska för övrigt tilläggas att det, enligt de uppgifter som framgår av handlingarna i målet, förefaller som om risken för att konkursgäldenären under konkursförfarandet avstår från att åberopa att ett avtalsvillkor är oskäligt föreligger inte bara i det skede av förfarandet som äger rum vid konkursdomstolen, utan även i varje del av detta förfarande. Åberopandet av att ett villkor är oskäligt i ett avtal som ligger till grund för en fordran får nämligen under alla omständigheter till följd att avslutandet av förfarandet försenas.

49 Domstolen framhåller dock att det konsumentskydd som följer av direktiv 93/13 omfattar de fall då en konsument, som har slutit ett avtal som innehåller ett oskäligt villkor med en näringsidkare, underlåter att göra gällande att avtalet omfattas av tillämpningsområdet för direktivet och att villkoret är oskäligt, antingen på grund av att konsumenten inte känner till sina rättigheter eller på grund av att han eller hon låter sig avskräckas av de kostnader som en talan skulle ge upphov till (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 juni 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, punkt 31 och där angiven rättspraxis).

50 Mot bakgrund av de omständigheter som nämns i punkterna 45–47 ovan finner domstolen att en sådan nationell lagstiftning som den som är aktuell i det nationella målet, som kan avskräcka konkursgäldenären från att göra gällande sin rätt till det skydd som följer av direktiv 93/13, kan göra det orimligt svårt att tillämpa detta direktiv inom ramen för samma förfarande.

51 För fullständighetens skull ska det även preciseras att konsumentens rätt till ett effektivt skydd omfattar möjligheten att avstå från att göra gällande sina rättigheter, varför konsumentens uttryckliga önskan, i förekommande fall, ska beaktas när han eller hon, trots att vederbörande känner till att ett oskäligt villkor inte är bindande, invänder mot att detta villkor lämnas utan avseende och därmed ger sitt fria och informerade samtycke till det aktuella villkoret (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkterna 25–28 och där angiven rättspraxis).

52 Det finns emellertid inget i handlingarna i målet som tyder på att konkursgäldenären i förevarande fall på ett fritt och informerat sätt skulle ha avstått från att göra gällande det skydd som vederbörande åtnjuter enligt direktiv 93/13. Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 88 i sitt förslag till avgörande kan den omständigheten att konkursgäldenären, utan att företrädas av en advokat i detta skede av förfarandet, har erkänt fordringarna hos konkursförvaltaren och inte har framställt någon invändning till konkursdomaren, inte anses utgöra en indikation på ett fritt och informerat avstående från detta skydd.

53 I en sådan situation som den i det nationella målet kan konkursgäldenärens inställning inte heller anses vara totalt passiv i den mening som avses i den rättspraxis som det erinrats om i punkt 43 i förevarande dom. Såsom har angetts i punkt 28 ovan gjorde konkursgäldenären nämligen vid konkursdomstolen, i förevarande fall den hänskjutande domstolen, gällande att det aktuella hypotekslåneavtalet innehöll oskäliga villkor.

54 Med hänsyn till de argument som M.K. anförde vid den muntliga förhandlingen, enligt vilka den förteckning över fordringar som godkänts av konkursdomaren hade vunnit laga kraft, ska det även understrykas att denna omständighet inte nödvändigtvis utgör hinder för att konkursdomstolen ex officio prövar huruvida villkoren i ett avtal som ligger till grund för en fordran som finns upptagen i denna förteckning eventuellt är oskäliga.

55 Domstolen har i detta avseende slagit fast att skyldigheten att ex officio göra en sådan prövning motiveras av arten och betydelsen av det allmänintresse som ligger bakom det skydd som direktiv 93/13 ger konsumenterna, vilket innebär att en effektiv prövning av huruvida avtalsvillkor eventuellt är oskäliga, såsom krävs enligt detta direktiv, inte skulle kunna säkerställas om rättskraften även gällde domstolsavgöranden i vilka en sådan prövning inte nämns (dom av den 17 maj 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 50).

56 Eftersom det i förevarande fall inte har gjorts någon prövning av huruvida villkor i ett avtal som ligger till grund för en fordran som upptagits i den förteckning över fordringar som godkänts av konkursdomaren är oskäliga, vilket det slutligen ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera, är konkursdomstolen enligt direktiv 93/13 skyldig att bedöma huruvida dessa villkor eventuellt är oskäliga och att vidta de åtgärder som är nödvändiga med anledning av detta.

57 Det skulle endast kunna förhålla sig annorlunda om konkursdomaren uttryckligen hade angett att den hade gjort en prövning av huruvida de aktuella avtalsvillkoren var oskäliga och denna prövning, som åtminstone kortfattat hade motiverats, inte hade visat att det förelåg något oskäligt villkor, i förekommande fall genom att närmare ange att konkursdomarens bedömning efter en

sådan prövning inte längre kan ifrågasättas om inte någon invändning görs inom den tidsfrist som fastställts för detta ändamål (se, analogt, dom av den 17 maj 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 51).

58 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver att inom ramen för ett konkursförfarande avseende fysiska personer är konkursdomstolen bunden av förteckningen över fordringar, när fordringsförteckningen har godkänts av en rättslig instans, vilken inte har prövat huruvida villkoren i det berörda avtalet är oskäliga, och förfarandet vid konkursdomstolen har inletts, så att konkursdomstolen vare sig kan bedöma huruvida villkoren i ett kreditavtal som ligger till grund för en fordran som är upptagen i nämnda förteckning är oskäliga eller ändra förteckningen, utan är tvungen att vilandeförklara målet och hänskjuta frågan huruvida dessa villkor eventuellt är oskäliga till denna rättsliga instans.

Den andra frågan

59 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det inom ramen för ett konkursförfarande för fysiska personer inte föreskrivs någon möjlighet för konkursdomstolen att förordna om interimistiska åtgärder i syfte att reglera konkursgäldenärens situation i avvaktan på utgången av prövningen av huruvida villkoren i ett kreditavtal är oskäliga, i det fall detta avtal ligger till grund för en fordran som är upptagen i en förteckning över fordringar som godkänts av en annan rättslig instans utan att den har prövat huruvida villkoren i det berörda avtalet eventuellt är oskäliga.

60 Domstolen erinrar inledningsvis om att artikel 6.1 i direktiv 93/13 ålägger medlemsstaterna att se till att oskäliga avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten, och att det därvid inte krävs att konsumenten dessförinnan har bestritt dessa villkor i domstol och därvid i dom fått fastställt att villkoren är oskäliga. Av detta följer att de nationella domstolarna är skyldiga att underlåta att tillämpa oskäliga avtalsvillkor så att villkoren inte får några bindande verkningar för konsumenten, om inte konsumenten motsätter sig detta (dom av den 15 juni 2023, Getin Noble Bank (Uppskov med verkställigheten av ett kreditavtal), C-287/22, EU:C:2023:491, punkt 37 och där angiven rättspraxis).

61 Dessutom ankommer det, såsom angetts i punkt 39 ovan, slutligen på medlemsstaterna att, i enlighet med artikel 7.1 i direktiv 93/13, att se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

62 Såsom framgår av punkt 40 ovan omfattas formerna för att genomföra det konsumentskydd som föreskrivs i direktiv 93/13 av medlemsstaternas nationella rättsordningar enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi, under förutsättning att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iakttas.

63 Vad gäller likvärdighetsprincipen har domstolen inte tillgång till några uppgifter som ger anledning att betvivla att den aktuella nationella lagstiftningen inte är förenlig med denna princip i den del det i denna lagstiftning inte föreskrivs någon möjlighet för konkursdomstolen att förordna om interimistiska åtgärder för att skydda konkursgäldenären inom ramen för konkursförfarandet.

64 Vad gäller effektivitetsprincipen ska, såsom påpekats i punkt 42 ovan, frågan huruvida en nationell lagstiftning medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten bedömas med beaktande av förfarandet som en helhet samt förfarandets förlopp och särdrag.

65 Vad mot denna bakgrund särskilt gäller frågan under vilka omständigheter det kan visa sig nödvändigt för den nationella domstolen att förordna om interimistiska åtgärder för att säkerställa en effektiv tillämpning av direktiv 93/13, ska det framhållas att behovet av sådana åtgärder ska bedömas mot bakgrund av syftet med direktiv 93/13, vilket är att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 november 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 37).

66 Den nationella domstolen måste således kunna vidta interimistiska åtgärder för att säkerställa att konsumentens rättigheter enligt direktiv 93/13 får full verkan.

67 Det är nämligen mot denna bakgrund som EU-domstolen bland annat har slagit fast att det skydd som konsumenterna garanteras genom detta direktiv, särskilt genom artiklarna 6.1 och 7.1 i direktivet, således innebär att den nationella domstolen, som är behörig att pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt, måste kunna förordna om en lämplig interimistisk åtgärd, om detta är nödvändigt för att säkerställa att det kommande avgörandet om avtalsvillkors oskälighet får full verkan (dom av den 15 juni 2023, Getin Noble Bank (Uppskov med verkställigheten av ett kreditavtal), C-287/22, EU:C:2023:491, punkt 43 och där angiven rättspraxis).

68 På samma sätt kan det vara nödvändigt att bevilja sådana åtgärder, bland annat när det finns en risk för att konsumenten under ett domstolsförfarande som kan ta avsevärd tid tvingas betala ett månatligt belopp som är högre än det som konsumenten i praktiken skulle ha varit skyldig om det aktuella avtalsvillkoret hade undanröjts, om detta är nödvändigt för att säkerställa att det kommande avgörandet om avtalsvillkors oskälighet får full verkan (dom av den 15 juni 2023, Getin Noble Bank (Uppskov med verkställigheten av ett kreditavtal), C-287/22, EU:C:2023:491, punkterna 42 och 43 samt där angiven rättspraxis).

69 Det framgår av uppgifterna i beslutet om hänskjutande, för det första, att konkursdomstolen, enligt den aktuella nationella lagstiftningen, inte har möjlighet att förordna om interimistiska åtgärder för att lindra konkursgäldenärens ekonomiska situation i avvaktan på att det avgörs huruvida ett avtalsvillkor eventuellt är oskäligt. Konkursgäldenären betalar visserligen inte, innan konkursförfarandet avslutats, de fordringar som finns upptagna i den förteckning över fordringar som godkänts av konkursdomaren, men konkursgäldenären är ändå tvungen att under denna prövning fortsätta att tillföra konkursboet medel på grundval av en förteckning över fordringar som eventuellt innehåller en fordran som grundar sig på en sådan klausul. Såsom påpekats i punkt 46 ovan kan konkursgäldenären avskräckas från att göra gällande sin rätt till skydd enligt direktiv 93/13, eftersom åberopandet av att ett avtalsvillkor är oskäligt innebär att konkursförfarandet förlängs. För det andra framgår det av den hänskjutande domstolens förklaringar att med hänsyn till storleken på de belopp som i förevarande fall hittills betalats in till konkursboet och storleken på konkursgäldenärens skulder, kan de inbetalade beloppen visa sig vara tillräckliga för att täcka de fordringar som upptagits i denna förteckning, med uteslutande av banken G:s fordran.

70 Under sådana omständigheter kan en interimistisk åtgärd, såsom den hänskjutande domstolen har förklarat i sitt svar på den begäran om klarläggande som avses i punkt 47 ovan, i syfte att minska de belopp som utmäts på konkursgäldenärens lön i avvaktan på ett avgörande som

avslutar prövningen av ett avtalsvillkors oskälighet, vara nödvändig för att säkerställa det skydd som garanteras genom direktiv 93/13 och det effektiva domstolsskydd som följer därav, vilket det emellertid ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma.

71 Vid detta fastställande ska den hänskjutande domstolen bland annat bedöma huruvida det är nödvändigt att vidta interimistiska åtgärder, i form av en minskning av de belopp som utmäts på konkursgäldenärens lön, för att garantera konkursgäldenären det skydd som denne har enligt direktiv 93/13. Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 104 i sitt förslag till avgörande ska den hänskjutande domstolen i detta avseende beakta samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet, däribland förekomsten av tillräckliga indicier på att de berörda avtalsvillkoren är oskäliga, den faktiska möjligheten att konkursboet redan har tillförts tillräckliga medel för att tillgodose borgenärerna, med undantag för, i förekommande fall, den berörda fordran, samt konkursgäldenärens ekonomiska situation och risken för att denne blir tvungen att vidkännas en förlängning av konkursförfarandet som skulle kunna leda till en omotiverad försämring av dennes ekonomiska situation i avvaktan på att förfarandet avslutas.

72 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det inom ramen för ett konkursförfarande för fysiska personer inte föreskrivs någon möjlighet för konkursdomstolen att förordna om interimistiska åtgärder i syfte att reglera konkursgäldenärens situation i avvaktan på ett beslut som avslutar prövningen av huruvida villkoren i ett kreditavtal är oskäliga, i det fall detta avtal ligger till grund för en fordran som är upptagen i en förteckning över fordringar som godkänts av en annan rättslig instans utan att den har prövat huruvida villkoren i det berörda avtalet eventuellt är oskäliga.

Rättegångskostnader

73 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

1) Artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, jämförda med effektivitetsprincipen

ska tolkas så,

att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver att inom ramen för ett konkursförfarande avseende fysiska personer är konkursdomstolen bunden av förteckningen över fordringar, när fordringsförteckningen har godkänts av en rättslig instans, vilken inte har prövat huruvida villkoren i det berörda avtalet är oskäliga, och förfarandet vid konkursdomstolen har inletts, så att konkursdomstolen vare sig kan bedöma huruvida villkoren i ett kreditavtal som ligger till grund för en fordran som är upptagen i nämnda förteckning är oskäliga eller ändra förteckningen, utan är tvungen att vilandeförklara målet och hänskjuta frågan huruvida dessa villkor eventuellt är oskäliga till denna rättsliga instans.

2) Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen

ska tolkas så,

att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det inom ramen för ett konkursförfarande för fysiska personer inte föreskrivs någon möjlighet för konkursdomstolen att förordna om interimistiska åtgärder i syfte att reglera konkursgäldenärens situation i avvaktan på ett beslut som avslutar prövningen av huruvida villkoren i ett kreditavtal är oskäliga, i det fall detta avtal ligger till grund för en fordran som är upptagen i en förteckning över fordringar som godkänts av en annan rättslig instans utan att den har prövat huruvida villkoren i det berörda avtalet eventuellt är oskäliga.

Underskrifter